

Türkiye'deki Cari Açık Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Analiz

Osman Peker*

Özet: Bu çalışmada, Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilirliği eş-bütünleşme yöntemi yardımıyla, 1992:01-2007-12 dönemi aylık verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın ampirik kanıtlarına göre, Türkiye'de cari işlemler açığı ancak düşük düzeyde sürdürülebilir. Çünkü ihracat ile ithalat serileri arasında uzun dönem ilişkisi olmasına rağmen, eş-bütünleşme katsayısı 0.8926 çıkmıştır. Yani, ekonominin döviz gelirleri döviz giderlerinden azdır.

Anahtar Kelimeler: Cari işlemler açığı, Eş-bütünleşme Analizi, Türkiye

Giriş

Son yıllarda küresel cari hesap açığının artarak sürmesi başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere diğer birçok ülkede ekonomik istikrara ilişkin önemli kaygılara yol açmıştır. ABD'ye ilişkin yapılan çalışmalarda, (Cooper, 2001; Fountas ve Lin Wu, 1999, Obstfeld ve Rogoff, 2004; Edwards, 2006; Freud ve Warnock, 2005; Edwards, 2005; Roubini, 2006), orta ve uzun dönemde cari açığın sürdürülebilirliğinin pek olanaklı olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Çünkü ABD cari açığı dünyayı büyük bir finansal krize sürükleyebilecek boyutlara varmıştır. Önlem alınmaması durumunda, doların çökebileceği farklı tartışmalarda dile getirilmektedir (Edwards, 2005). Bu görüş, cari açığın artışının durdurulamaması durumunda, ABD net uluslararası borçluluğunun GSMH'nin %100'üne varacağı düşüncesine dayanmaktadır.

Herrmann ve Jochem'e (2005) göre, 2007 yılı itibariyle, ABD cari açığı küresel net dış borçlanmanın üçte ikisine ulaşmıştır. Açığın bu düzeyde kalmaya devam etmesi ve büyümesi durumunda, ileri parasal bütünleşmeler için önemli engeller ortaya çıkacaktır. Bu büyüklükteki açık karşısında, Roubini (2006) ise, bazı iktisatçıların yeni bir Bretton Woods rejimine ihtiyaç olacağına dikkat çekmektedir.

* Yrd.Doç.Dr. Osman Peker, Adnan Menderes Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü öğretim üyesidir.

Bunun yanı sıra, çoğu yeni Avrupa Birliği (EU) ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinde son yıllarda cari işlemler açığı büyümektedir. Örneğin, İspanya ve Portekiz'in cari işlemler açıkları, GSMH'nin %10'una varmıştır (Hermann ve Jochem, 2005; Blanchard, 2007).

Türkiye ise, bu gelişmelere koşut bir şekilde, 2001 yılından itibaren cari işlemler açığının milli gelire oranı artarak devam etmektedir. 2003 yılında cari açığın milli gelire oranı 3.3 iken, 2004'de 5.0, 2005'de 6.5, 2006'da ise 8.5 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum cari işlemler açığının nedenlerine ilişkin tartışmaların toplumun farklı kesimlerinde daha yoğun bir şekilde yapılmasına yol açmıştır. Bu tartışmaların odağında döviz kurunun olduğu söylenebilir. Çünkü Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'yla birlikte uygulanan parasal hedefleme rejimi daha sonra enflasyon hedeflemesi rejimi ulusal paranın değerlendirilmesini sağlamıştır. İthalatın yerleşikler açısından ucuzlaması anlamına gelen bu süreçte dış ticaret açığı artmıştır. Dolayısıyla bu ekonomik modelde açığın finansmanı yüksek reel faiz politikasının sürdürülmesini gerekli kılmıştır.

Ülkeler açısından cari hesap pozisyonunun önemli bir özelliği henüz karşılaşılmamış krizlere ilişkin önemli bilgiler içermesinden kaynaklanmaktadır (Zanghieri, 2004; Edson 2003). Örneğin, bir ülkedeki cari işlemler açığının büyüklüğü ileriki dönemlerde olması muhtemel döviz kuru krizleri için öncü bir gösterge olarak değerlendirilmektedir (Corsetti, vd., 1999; Radelet ve Sachs 2000). Nitekim Labonte'ne (2005) göre, Meksika, Türkiye, Doğu Asya, Brezilya, Arjantin gibi gelişmekte olan ülkelerde büyük cari açıklar, finansal ve döviz krizlerinde en önemli gösterge olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde cari hesabının alacağı pozisyon ekonomik istikrarın sürdürülebilir olması bakımından oldukça önemlidir.

İlgili literatürde, bir ülkenin cari açığının milli gelirine oranı %5 ve daha büyük bir orana ulaşması ekonomi açısından bir risk olarak kabul edilmektedir. Freund (2003: 3), cari açığın GSMH'nin %5'ine vardığında uyum sürecinin başlayacağını ve bunun üç ya da dört yıllık bir süreçte, yavaş gelir büyümesi ve önemli bir reel döviz kuru aşınmasıyla sonuçlanacağını dile getirmektedir. Edwards, (2006) ise, GSMH'nin yaklaşık olarak %6'sı kadar bir cari açığın sürdürülemeyeceğine işaret etmektedir.

Ülkelerin makro ekonomik performansının değerlendirilmesi bakımından cari açığın sürdürülebilirliğine ilişkin çok sayıda ampirik çalışma yapılmıştır. Örneğin, Fountas ve Wu (1999), eş-bütünleşme yöntemi yardımıyla, 1967-1994 dönemi üç aylık verilerle yapılan çalışmada, ABD cari açığının sürdürülemez olduğu bulgusunu elde etmiştir. Apergis vd'nin (2000), eş-bütünleşme yöntemini kullanarak; Yunanistan için yaptığı çalışmada, 1960-1994 dönemini temel almış ve cari açığın sürdürülebilir olduğu yönünde kanıtlar elde etmiştir. Yamak ve Korkmaz'ın (2007),

2001:04-2005:09 dönemi aylık zaman serisiyle Türkiye için yaptığı çalışmada ise, cari açığın ancak zayıf formda sürdürülebilir olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede çalışmada, eş-bütünleşme yöntemi yardımıyla, Türkiye'nin 1992:01-2007:12 dönemi aylık verileriyle, cari açığın sürdürülebilir olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısmı üç temel bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, çalışmada kullanılacak model, yöntem ve veri seti tanımlanmış; üçüncü bölümde ampirik uygulama ve sonuçları yer almış; son bölümde ise, genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

2. Model, Yöntem ve Veri Serti

Türkiye'de cari açığın sürdürülebilirliğini araştırmak amacıyla, Husted (1992) tarafından geliştirilen dönemlerarası denge modeli kullanılmıştır. Modelde dünya faiz oranı veriyken, uluslararası piyasalardan borç alıp verebilen bir bireyin cari dönem bütçe kısıtı temel alınmaktadır:

$$C_0 = Y_0 + B_0 - I_0 - (1 + r_0)B_{-1}, \quad (1)$$

burada, C_0 cari dönemdeki tüketimi, Y_0 çıktıyı, B_0 negatif veya pozitif değer alabilen uluslararası borçlanmayı, I_0 yatırımı, r_0 dünya faiz oranını, $(1+r_0)B_{-1}$ ise bir ülkenin dış borcuna karşılık gelen temsili bireyin başlangıç borcunu ifade etmektedir. Buna göre, ekonominin dönemlerarası bütçe kısıtı, Denklem (1) temel alınarak şöyle ifade edilmektedir:

$$B_0 - B_{-1} = r_0 B_{-1} - TB_t, \quad (2)$$

burada; $TB_t (EX_t - IM_t = Y_t - C_t - I_t)$, ihracat (EX_t) eksi ithalat (IM_t) olarak tanımlanan dış ticaret dengesini göstermektedir. Eğer B_0 pozitif ise ülkenin dış borçları sürdürülemez (bubble-financing). B_0 'ın negatif olması durumunda ise ülke, Pareto optimum olmayan (Pareto-inferior) kararlar almaktadır. Husted (1992), cari hesabın sürdürülebilirlik hipotezini test etmek amacıyla Denklem (2)'de farklı varsayım ve manipülasyonlar yaptıktan sonra ampirik modeli şu şekilde belirlemektedir:

$$EX_t = a + bIM_t + e_t, \quad (3)$$

burada, EX_t mal ve hizmet ihracatını; IM_t ise mal ve hizmet ithalatı artı net faiz ödemeleri ve net transfer ödemelerini temsil etmektedir. Bir ekonomide

dönemlerarası bütçe kısıtının sağlanması yani, cari açığın sürdürülebilir olması ithalat ve ihracat serilerinin eş-bütünleşmesi koşuluna bağlanmıştır. Bununla birlikte, eş-bütünleşme katsayısı b 'nin bire eşit olması beklenmektedir. Ancak, b katsayısının birden küçük olduğu durumda, sürdürülebilirlik hipotezi ihlal edilmiş olup; ülke, uluslararası borçlarını zamanında geri ödeyememe sorunuyla karşılaşmaktadır.[†]

Buna göre, Denklem (3)'de belirtilen değişkenlerin eş-bütünleşik olduklarına karar vermek için ilk olarak Engle ve Granger (1987), tarafından bulunan daha sonra Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990), tarafından geliştirilen yöntem kullanılmıştır. Johansen yaklaşımı p dereceden bir vektör otoregresiv süreç ele alınarak açıklanabilir:

$$y_t = A_1 y_{t-1} + \dots + A_p y_{t-p} + Bx_t + \varepsilon_t, \quad (4)$$

burada; y_t durağan olmayan $I(1)$ değişkenlerinin bir k vektörünü; x_t deterministik değişkenlerin bir d vektörünü; ε_t ise, bir yenilik (innovation) vektörünü temsil etmektedir. Denklem (4)'deki vektör otoregresif (vector autoregression: VAR) sürecinin birinci farkı alındığında:

$$\Delta y_t = \pi y_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \tau_i \Delta y_{t-i} + Bx_t + \varepsilon_t, \quad (5)$$

$$\pi = \sum_{i=1}^p A_i - I, \quad \tau_i = - \sum_{j=i+1}^p A_j. \quad (6)$$

Burada, π matrisinin indirgenmiş bir rankı olarak tanımlanan eş-bütünleşme hipotezi, $\pi = \alpha\beta'$ biçiminde ifade edilmektedir. α ve β' ($k \times r$) boyutlu ve rankı r olan iki matrisi temsil etmektedir. r eş-bütünleşme sayısını (rankı), β' değişkenlerin denge ilişkileri içinde uzun dönem etkilerini gösteren eş-bütünleşme vektörünü, α hata düzeltme modelinde (error correction model) uyarlanma hızını göstermektedir. Buna göre, Johansen yönteminde, kısıtlanmamış bir VAR'dan π matrisi tahmin edilmekte ve π 'nin indirgenmiş rankıyla belirtilen koşulların reddedilip reddedilmeyeceği test edilmektedir. π matrisinin kaç rankı olduğu

[†] Daha geniş bilgi için bkz., Hakkio ve Rash (1991); Husted, (1992).

Johansen yöntemi test istatistikleri iz (λ_{trace}) ve maksimum öz (λ_{mak}) değerleri yardımıyla belirlenmektedir.

Bu çerçevede, cari açığın sürdürülebilirliğini test etmek amacıyla, kullanılan ihracat (EX_t) ve ithalat (IM_t) serilerine ilişkin veri seti 1992:01-2007:12 dönemine ait olup; ABD doları cinsinden tanımlanmıştır. Söz konusu veri seti Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, ödemeler bilançosu ayrıntılı sunum kısmından elde edilmiştir. Bütün test ve tahminler için Econometric Views (*Eviews, version 5.1*) bilgisayar paket programından yararlanılmıştır.

3. Ampirik Sonuçlar ve Tartışma

3.1. Ön Testler

VAR modeline dayalı Johansen yöntemiyle analizin yapılabilmesi için bazı işlem ve ön testlerin yapılması gerekmektedir. Önce bütün değişkenler logaritmik biçime dönüştürülmüş ve mevsimsel etkiye sahip olduğu anlaşılan ihracat (EX_t) ve ithalat (IM_t) serileri X11 prosedürü kullanılarak mevsimsel etkiden arındırılmıştır. İkinci aşamada, değişkenlerin bütünleşik derecelerini belirlemek amacıyla Augmented Dickey Fuller (ADF) birim kök testi uygulanmıştır.

Değişkenlerin hesaplanan ADF değerleri Tablo 1’de sunulmuştur. Değişkenler, önce düzey değerleriyle sonra birinci farkları alındıktan sonraki düzeyleriyle test edilmiştir. Buna göre, EX_t ve IM_t ’nin aynı dereceden $I(1)$ bütünleştikleri görülmüştür. Dolayısıyla, eş-bütünleşme için gerekli ön koşul sağlanmıştır.

Tablo 1: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF Test	Kritik Değer
$\ln IM$	-1.568348[1]	-4.007084
$\ln EX$	-1.265532[3]	-4.007613
$\Delta \ln IM$	-12.41570[1]	-3.465014
$\Delta \ln EX$	-9.657415[2]	-3.465202

Not: Test biçimi olarak düzey değerde bütün değişkenler için sabit terim ve trend kullanılmıştır. Değişkenlerin birinci farkı (Δ) için ise, sabit terim kullanılmıştır. Köşeli parantez içindeki değerler, değişkenlerin AIC’ye göre belirlenmiş uygun gecikme uzunluğunu belirtir. %1 anlamlılık düzeyi tercih edilmiştir.

Johansen yönteminin uygulanabilmesi için uygun bir gecikme sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Literatürde gecikme uzunluğunu belirlemede çok sayıda

ölçüt kullanılmaktadır. Bunlar arasında, Akaike bilgi kriteri (Akaike Information Criterion: AIC), Schwarz bilgi kriteri (Schwarz information criterion: SC), Hann Quin bilgi kriteri (Hann Quin information criterion: HQ) ve Son Tahmin Hatası kriteri (Final prediction error: FPE) en sık kullanılanlar arasında yer almaktadır (Johansen, 1995; Enders, 1995). Bu çalışmada gecikme uzunluğu belirlenirken AIC ve FPE'den yararlanılmıştır. Gecikme uzunluğu testi Tablo 2'de sunulmuştur. Buna göre, AIC ve FPE'nin, gecikme uzunluğu iki olan modelde minimum değerde olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu gecikme uzunluğunun, hata teriminin bilinen varsayımlarını sağlaması gerekmektedir.

Tablo 2'de verilen otokorelasyon testi sonuçlarına göre, gecikme uzunluğu iki olan modelde LM olasılık değerlerinin tümünün 0.05'den büyük çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla otokorelasyonun olmadığı H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Sonuç olarak AIC ve FPE'ye göre belirlenen gecikme uzunluğunun otokorelasyon testiyle de desteklendiği görülmüş ve çalışmamızda gecikme uzunluğu iki olarak alınmıştır.

Tablo 2: Gecikme Uzunluğu Testi

Bilgi Kriterleri						
Gecikme Uzunluğu	AIC	FPE	SC	HQ		
0	-4.653702	3.27e-05	-4.618225	-4.639318		
1	-5.115374	2.06e-05	-5.008942*	-5.072220		
2	-5.182365*	1.92e-05*	-5.004979	-5.110443*		
3	-5.156896	1.97e-05	-4.908555	-5.056204		
4	-5.154488	1.98e-05	-4.835192	-5.025027		
5	-5.117323	2.05e-05	-4.727073	-4.959093		
Otokorelasyon Testi						
1	LM(1)	p-değ.	LM(2)	p-değ.	LM(5)	p-değ.
	16.939	0.002	11.527	0.021	0.166	0.9967
2	LM(1)	p-değ.	LM(2)	p-değ.	LM(5)	p-değ.
	1.6289	0.803	4.186	0.381	0.387	0.9835

3.2. Eş-bütünleşme Analizi

Tablo 1'e göre, bütün değişkenler $I(1)$ olduğu için ihracat ve ithalat serisi arasındaki eş-bütünleşme ilişkisi Johansen yöntemi yardımıyla araştırılabilir durumdadır. Eş-bütünleşmenin varlığı ve vektörlerinin sayısını belirlemek amacıyla gerekli iz (λ_{trace}) ve maksimum öz (λ_{mak}) değerleri test sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur. λ_{trace}

istatistiğine göre, değişkenler arasında hiçbir eş-bütünleşme ilişkisinin olmadığı boş hipotez ($r = 0$), değişkenler arası eş-bütünleşme ilişkisinin olduğuna ilişkin alternatif hipoteze ($r > 0$) karşı reddedilmektedir. Çünkü λ_{trace} değeri % 5 kritik değerden daha büyüktür. Bu durumda % 5 kritik değerde en az bir eş-bütünleşme ilişkisinin varlığı kabul edilmelidir.

Tablo 3. Eş-bütünleşme Sınaması (λ_{trace} ve λ_{mak})

Boş Hipotez (H_0)	Alternatif Hipotez (H_1)	Eigenvalue		%5 Kritik Değer
λ_{trace} test			λ_{trace} değeri	
$r = 0$	$r > 0$	0.087512	17.75142	15.49471
$r \leq 1$	$r > 1$	0.002340	0.442726	3.841466
λ_{mak} test			λ_{mak} değeri	
$r = 0$	$r = 1$	0.087512	17.30869	14.26460
$r = 1$	$r = 2$	0.002340	0.442726	3.841466

λ_{mak} istatistiğine göre ise değişkenler arasında hiçbir eş-bütünleşme ilişkisinin olmadığı boş hipotez ($r = 0$), değişkenler arasında en az bir eş-bütünleşme ilişkisinin olduğuna dair alternatif hipoteze ($r = 1$) karşı reddedilmektedir. Burada, λ_{mak} değeri % 5 kritik değerden daha büyüktür. Dolayısıyla en az bir eş-bütünleşme ilişkisinin varlığı kabul edilmelidir.

İhracat ve ithalat serileri arasında eş-bütünleşmenin olması dönemlerarası bütçe kısıtının yani, cari açığın sürdürülebilir olmasına ilişkin bir kanıt olarak görülebilir. Ancak bu, tek başına yeterli görülmemektedir. Çünkü dönemlerarası bütçe kısıtının daha güçlü bir şekilde sürdürülebilirliği, b katsayısının bire eşit olması koşuluna bağlanmıştır. Bunun için, eş-bütünleşme vektörü birinci elemanı ihracat serisine göre normalleştirilerek; uzun dönem denge ilişkisini gösteren eş-bütünleşme denkleminde bakılmalıdır.

Değişkenlerarası uzun dönem ilişkisini gösteren eş-bütünleşme denklemi Tablo 4'de sunulmaktadır. Burada ihracat serisi ithalat serisiyle pozitif bir ilişki içinde olup; teorik beklentilerimizi doğrulamaktadır. Eş-bütünleşme katsayısının 0,8926 çıkması ekonominin döviz kazanımlarının döviz giderlerinden az olduğunu göstermekte, yani ihracat ithalatın belli bir kısmını karşılamaktadır. Dolayısıyla, b katsayısı birden küçüktür. Bu ise, cari açığın ancak düşük düzeyde sürdürülebilir olacağı anlamını taşımaktadır.

Tablo 4. Eşbütünlüşme Denklemi

	EX	IM
Normalleştirilmiş eşbütünlüşme katsayıları (β')	1.0000	-0.8926 (0.03992)
Uyarlanma hızları katsayıları (α)	-0.1406 (0.05190)	0.0993 (0.0625)
Eşbütünlüşme denklemi	EX = 0.8926 IM	

Not: Parantez içindeki değerler standart hataları göstermektedir.

3.3. Hata Düzeltme Modeli

Uzun dönemde birlikte hareket eden ihracat ve ithalat serisinin kısa dönem dinamiklerini araştırmak amacıyla hata düzelme modeli (vector error correction:VEC) tahmin edilmiştir:

$$\Delta \ln EX_t = 0.016 - 0.5017 \Delta \ln EX_{t-1} - 0.099 \Delta \ln EX_{t-2} - 0.027 \Delta \ln IM_{t-1} - 0.2027 \Delta \ln IM_{t-2} - 0.1406 EC_{t-1}$$

$$t = [3.62] \quad [-6.0] \quad [-1.24] \quad [-0.37] \quad [-2.92] \quad [-2.70]$$

$$R^2 = 0.34$$

$$\bar{R}^2 = 0.32$$

$$F = 18.50$$

İhracatla ithalat arasındaki kısa dönem ilişkisi, uzun dönem ilişkisinin aksine, negatif çıkmıştır. Bir gecikmeli ithalat katsayısı istatistikî olarak anlamsız çıkmıştır. Gecikme uzunluğunun iki olduğu durumda ise, ithalattaki % 1'lik bir değişimin ihracatı yaklaşık olarak % 0,2 oranında azalttığı görülmektedir. Bu değer istatistikî olarak anlamlıdır. Hata düzeltme teriminin (EC_{t-1}) katsayısı negatif ve istatistikî olarak yorumlanabilir bir büyüklüğe sahiptir. Bu terimin negatif çıkması kısa dönem sapmalarının dengeye yakınsadığını, yani hata düzeltme mekanizmasının çalıştığını gösterir. Buna göre, modelde ihracatın gözlemlenen değeriyle, uzun dönem ya da denge değeri arasındaki farkın her ay 0.14'ünün ortadan kalktığı görülmektedir.

4. Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'deki cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığı eş-bütünleşme yöntemi yardımıyla, 1992:01-2007:12 dönemi aylık verileri kullanılarak araştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir.

Cari işlemler açığı sadece Türkiye'de değil, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede temel makroekonomik sorunlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki cari işlemler açığı küresel ekonomi için büyük bir tehdit olarak görülmektedir. Önlem alınmaması durumunda küresel finans sisteminin bundan olumsuz etkileneceği birçok iktisatçı tarafından dile getirilmektedir. Nitekim 2007 yılı itibarıyla, Amerika Birleşik Devletlerinin cari işlemler açığı küresel net dış borçlanmanın üçte ikisine varmıştır.

Türkiye ekonomisi Güçlü Ekonomiye Geçiş Programını uygulamaya başlamasından itibaren cari işlemler açığı sürekli olarak artmıştır. Burada, uygulanan ekonomik modelin önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Çünkü enflasyon hedeflemesi para politikası rejiminde genellikle ulusal paranın değerlendirilmesi ithalat talebini büyük ölçüde uyarmaktadır. Bu ise, dış ticaret dengesini ihracat aleyhine bozan bir sürecin başlamasına öncülük etmektedir.

Türkiye'de cari açığın sürdürülebilirliğini araştırmak amacıyla, Husted (1992) tarafından geliştirilen dönemlerarası denge modeli kullanılmıştır. Buna göre, eş-bütünleşme denkleminde ihracat serisi ithalat serisiyle doğrusal bir ilişki içinde olup; teorik beklentilerimizi doğrulamaktadır. Eş-bütünleşme katsayısının yani, b 'nin birden küçük çıkması (0.8926) ekonominin döviz kazanımlarının döviz giderlerinden az olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ihracat, ithalatın belli bir kısmını karşılamaktadır. Bu ise, Türkiye'de cari açığın ancak düşük düzeyde sürdürülebilir olacağı anlamını taşımaktadır.

Is the Current Account Deficit in Turkey Sustainable? An Econometric Analysis

Abstract: In this paper, the sustainable of current account deficits in Turkey is analysed by using cointegration method for the period from 1992:01-2007:12. The empirical evidence of the study suggests that the current account deficit in Turkey can be sustainable only at a low level. That is because cointegration coefficient is 0.8926, in spite of the presence of the long run relation between export series and import series. That is economic's exchange rate income is less than exchange rate expense.

Keywords: Current Account Deficit, Cointegration Analysis, Turkey

Kaynakça

- Apergis, N. vd. (2000), "Current Account Deficit Sustainability: The Case of Greece", Applied Economics Letters (7) 2000: 599-603.*
- Blanchard, O. (2007), "Current Account Deficits in Rich Countries", NBER Working Papers, No:12925, National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Cooper, N. R. (2001), "Is the U.S. Current Account Deficit Sustainable? Will It be Sustained?", Broking Papers on Economic Activity (1) 2001:217-226.*
- Corsetti, G. vd. (1999), "Paper Tigers? A model of the Asian Crisis", European Economic Review, 43 (7) 1999: 1211-1236.*
- Edson, H. (2003), "Do Indicators of Financial Crisis Work? An Evaluation of an Early Warning System", International Journal of Finance and Economics, 8 (1) 2003: 11-53.*
- Edwards, S. (2005), "Is The U.S. Current Account Deficits Sustainable? And If Not, How Costly Is Adjustment Likely to be?", NBER Working Papers, No:11541, National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Edwards, S. (2006), "The End of Large Current Account Deficits, 1970-2002: Are There Lessons For The United States?", NBER Working Papers, No: 11669, National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Enders, W. (1995), Applied Econometric Time Series, John Willey and Song, Inc.*
- Engle, R. F. and Granger, C. W. (1987): "Co-integration and Error Correction Representation, Estimation, and Testing", Econometrica (55) 1987: 251-276.*
- Fountas, S. and Wu, J. L. (1999), "Are The U.S. Current Account Deficits Really Sustainable?", International Economic Journal, (13) 3.*
- Freund, C. and Warnock, F. (2005), "Current Account Deficits in Industrial Countries: The Bigger They Are, The Harder They Fall?", NBER Working Papers, No:11823, National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Freund, L. C. (2000), "Current Account Adjustment in Industrialized Countries", International Finance Discussion Papers (692) December: 2000.*
- Hakkio, C. and Mark, R. (1991), "Is The Budget Deficit Too Large?", Economic Inquiry 1991: 429-445.*
- Hermann, S. and Johem, A. (2005), "Determinants of Current Account Developments in The Central and East European EU Member States-Consequences for The Enlargement of The Euro Area", Deutsche Bundesbank Discussion Papers Series (1): Economic Studies, No: 32.*
- Husted, S. (1992), "Emerging U.S. Current Account Deficit in The 1980s: A Cointegration Analysis", The Review of Economics and Statistics (74) 1992: 159-166.*

- Johansen, S and Juselius K. (1990), "Maximum Likelihood Estimation And Inference on Cointegration with Application to the Deman for Money", Oxford Bulletin of Economic and Statistics (52) 1990: 169-210.*
- Johansen, S. (1988), "Statistical Analysis of Cointegration Vectors", Journal of Economic Dynamic and Control (12) 1988: 231-254.*
- Johansen, S. (1995), Likelihood Based Inference in Cointegrating Vector Autoregressive Models, NewYork: Oxford University Press.*
- Labonte, M. (2005), "Is the U.S. Current Account Deficit Sustainable?", CRS Report for Congress (13) December: 2005.*
- Obstfeld, M and Rogof, K. (2004), "The Unsustainable US Current Account Position Revisited", NBER Working Paper No: 10869, National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Radelet, S. and Sachs, (2000), The Onset of the East Asian Financial Crisis in Krugman, P. (eds), Currency Crises, NBER and Chicago University press.*
- Roubini, N. (2006), "The Unsustainability of the U.S. Twin Deficits", Cota Journal (25) 2006: 343-356.*
- Yamak, R. ve Korkmaz, A. (2007): "Türk Cari İşlemler Açığı Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Yaklaşım", Bankacılar Dergisi (60) 2007: 17-32.*
- Zanghieri, P. (2004), "Current Accounts Dynamics in new EU members: Sustainability and Policy Issues", CEPII, Working Paper (07).*